

VALPROGRAM

2022 – 2026

FÖR DALARNAS BÄSTA

Centerpartiet

DALARNA

Valprogram Centerpartiet Dalarna

Centerpartiet vill ge kraft åt varje människa. Alla människors frihet och lika värde är utgångspunkten för vår politik. Vi tror på människors egen vilja och förmåga att ta ansvar för sig själva och varandra. Vi vet att det är företagsamhet, entreprenörskap och engagemang som bygger vårt samhälle och som kan skapa en hållbar utveckling. Därför vill vi att så många som möjligt ska vara delaktiga och ha inflytande i de beslut som de berörs av.

Centerpartiet vill forma ett Dalarna byggt på frihet, trygghet och ansvar. Ett hållbart samhälle ger frihet till människor att skapa något nytt, trygghet i livets olika skeden och ett gemensamt ansvar för framtiden.

Vi värnar företagsamheten som är en förutsättning för den ekonomiska hållbarheten. Särskilt de små företagen har stor betydelse i vårt län. Vi vill främja gemenskap mellan människor och säkerställa en god vård och omsorg för att stärka den sociala hållbarheten.

Det kommer att krävas ett starkt engagemang för att styra om vårt samhälle mot en miljö- och klimatomfattig hållbarhet. Vi vill se ett Dalarna präglad av öppenhet och tolerans. Det är i en sådan omgivning den största utvecklingen sker.

Centerpartiet verkar för en positiv utveckling i Dalarna. Vi vill visa att det finns en hoppfull väg framåt. Det finns många brister och problem idag som vi måste ta itu med. Det finns också många möjligheter till lösningar. Vi berättar hur vi tänker agera och driva på för att förändra och skapa en positiv utveckling. Att svartmåla och skylla på andra leder ingen vart. Centerpartiet har alltid samlat människor som vill göra en insats, som vill jobba målmedvetet för att åstadkomma förbättringar och som vill skapa framtidstro. Vi välkomnar fler att bidra i det arbetet.

Centerpartiet har ett stort förtroende i Dalarna. Vi styr i regionen och i 12 av länets 15 kommuner. Vi vill fortsätta utveckla vårt ledarskap. Handlingskraftiga och ansvarstagande politiker måste vara goda lyssnare med stor förmåga att ta tillvara de synpunkter, förslag och initiativ som människor bär på. Samarbete skapar framgång. Det är med gemensamma krafter vi utvecklar vårt län.

Att leva och utvecklas i Dalarna

Dalarna är ett fantastiskt län. Här förenas stolta traditioner med stora utvecklingsmöjligheter. Dalarna står för en fjärdedel av landets export och är det fjärde största turistlandet. Här verkar en rad världsledande företag i olika branscher. Vårt läge är vår stora tillgång. Vi har närheten både till den storslagna naturen och huvudstadsregionens olika mötesplatser. Vår gemensamma uppgift är att locka fler att bosätta sig hos oss!

En god livsmiljö

I Dalarna finns en fantastisk natur som lockar till olika aktiviteter, ett stort utbud av idrott och kultur att ta del av och ett rikt föreningsliv att engagera sig i. Idrott ger spänning, glädje och hälsa. Bildning och kultur ökar vår förmåga till inlevelse och stärker banden mellan människor. Mötesplatser och samtal är själva grunden för demokratin. Vi ska fortsätta möjliggöra både elit- och breddidrott, både professionellas och amatörers kulturskapande och ett civilsamhälle som gör att människor känner gemenskap och delaktighet i våra byar och städer.

Centerpartiet vill

- Skapa ett ökat lokalt inflytande. Beslut ska fattas av människor eller i nära dialog med de människor som berörs.
- Utöka nyttjandet av digitala lösningar och artificiell intelligens för ökad tillgång till service, exempelvis obemannade bibliotek med ökade öppettider
- Möjliggöra närhet till drivmedel- och laddstationer.
- Ändra och lätta på regelverket för mer decentraliserad räddningstjänst.
- Lyfta ungdomarnas möjligheter att leva på landsbygden.
- Värna att kulturens innehåll ska vara fri från politisk påverkan. Armlängds avstånd ska gälla!
- Göra kulturen levande och tillgänglig i hela länet. Våra länskulturinstitutioner, Dalarnas Museum, Musik i Dalarna, Dalateatern, Film i Dalarna AB, ska ges tillräckliga förutsättningar för att kunna utvecklas.
- Möjliggöra att barn har tillgång till kulturaktiviteter i olika former och får uppleva kultur i skolan
- Stärka Bygdegårdarnas roll som servicepunkter och kulturarenor
- Göra det lätt att hitta ut i Dalarnas natur. Dalarnas alla kommuner ska vara anslutna till digital information, som till exempel Naturkartan
- Ge plats för spontanidrotten i samhällsplaneringen
- Stimulera barn och ungdomar att motionera och vara fysiskt aktiva, och främja breddidrotten
- Främja Högskolan Dalarnas koncept med Dalarnas idrottsmiljö där det ges möjlighet att kombinera elitidrott med högskolestudier
- Skapa förutsättningar för mark till kolonilotter eller odlingslotter

Stad och land i samspel för utveckling

Samspelet mellan stad och land är helt avgörande för en hållbar samhällsutveckling. Ett robust samhälle som klarar utmaningar, behöver olika miljöer där människor kan bo, vistas och arbeta samt en god beredskap att få fram livsnödvändiga varor och tjänster. Det finns ett ömsesidigt beroende mellan stad och land. Mat, råvaror och energi produceras till största delen på landsbygden. Staden är en viktig mötesplats som många vill ha tillgång till. Det finns inga självförsörjande städer och en landsbygd utan service fungerar inte.

I takt med den digitala utvecklingen förändras samspelet. Möjligheterna att bo och verka på landsbygden blir större. Arbetsmarknadsregionerna blir större när möjligheten att jobba hemifrån ökar. Behovet av kommunikationer och transporter förändras. Tillgång till bredband är helt avgörande.

Vi måste kunna garantera tillgång till bostäder, en bra skola, ett fungerande rättsväsende samt en god vård och omsorg i hela länet. Det behöver inte se likadant ut överallt. Nyckeln är att hitta olika lösningarna anpassade efter de olika förutsättningar som finns i staden respektive landsbygden.

Centerpartiet vill

- Decentralisera offentliga tjänster
- Upphandla för att möjliggöra en högre andel lokala livsmedel i offentliga kök
- Underlätta för handel av lokala livsmedel till privatpersoner.
- Utveckla en myndighetsutövning utan onödig byråkrati
- Öka samverkan mellan kommunerna och de kommunala bolagen för att dra vinning av varandras kompetenser och förutsättningar, för möjlighet till effektivisering, miljövinster och förbättrad service till invånarna
- Ökat nyttjande av IoT (Internet of Things) och AI (Artificiell intelligens) inom kommunala förvaltningar, för både ekonomiska och miljömässiga vinningar.
- Säkerställa att vägnätet är säkert och vägunderhållet bra – restiderna ska inte öka
- Korta restiderna och ge fler tillgång till tåg varje timme till Stockholm.
- Behålla flygplatserna i Sälen, Mora och Borlänge för en snabb tillgänglighet
- Främja och förbättra pendlingsmöjligheterna för att utöka arbetsmarknadsregionerna
- Uppmuntra och underlätta distansarbete

Attraktiva boendemiljöer hela livet

I Dalarna har vi stora möjlighet att ge människor en hög livskvalitet. Här finns många attraktiva platser att bo på, nära naturen och i ett vackert kulturlandskap. Våra orter och byar har i många fall vuxit fram vid älvar och sjöar. Ska de förtätas och utvecklas måste vi kunna fortsätta bygga i närheten till vatten. Här i länet har vi tillräckligt med utrymme så att det även räcker för att värna allemansrätten och friluftslivet.

Centerpartiet vill att det ska bli enklare att bygga strandnära. Förutsättningarna för och behovet av att skydda stränder varierar kraftigt. Därför måste det lokala inflytandet över var det skall vara tillåtet att bygga öka så att de som berörs av besluten kan påverka dem.

Tillgången till boende i anpassade former är en av de viktigaste förutsättningarna för ett bra liv på äldre dagar. Många äldre bor dock kvar eftersom de inte har något attraktivt alternativ i närområdet. Genom att bygga fler bostäder anpassade för äldre i såväl tätorter som byar kan vi skapa positiva flyttkedjor. Seniorer kan flytta till en tryggare och mer lättskött bostad samtidigt som större hus och lägenheter frigörs för barnfamiljer.

Centerpartiet vill

- Se en ökad delegering av beslut från riksdag till region och kommuner
- Förenkla processerna för snabbare och mer effektiv hantering vid byggnation i både kommuner och statliga myndigheter.
- Reformera Lantmäteriet genom att göra det lättare för kommuner att gå samman och bilda ett kommunalt lantmäteri
- Skapa förutsättningar för ökat bostadsbyggande i hela Dalarna
- Decentralisera strandskyddet till kommunal nivå för att ta tillvara lokal kunskap
- Få till fler bostadshus genom att göra det enklare och billigare att genomföra lantmåteriförrättning
- Skapa trygga studentboenden för gymnasieelever i behov av att bo på studieorten
- Se till att bygga bostäder med olika upplåtelseformer för att bryta bostadssegregationen
- Främja och förbättra pendlingsmöjligheterna för att utöka och länka samman arbetsmarknadsregioner i Dalarna
- Underlätta och uppmuntra distansarbete för att stärka landsbygdens och Dalarnas attraktionskraft och även bidra till att minska klimatavtrycken.

Jakt

Jakt är en del av vårt kulturarv. En lyckad viltvård är beroende av alla jägare som vistas i våra skogar året om. All jakt ska vara förankrad hos de som berörs av den. Därför är det viktigt att den regional förvaltningen, med ett reellt inflytande från berörda, fungerar.

När det gäller stora rovdjur så måste det sammanlagda rovdjurstrycket vägas in vid beslut. Hänsyn måste i högre grad tas till hur människor lever och försörjer sig området. Fäbodskötsel, djurhållning, att plocka bär och svamp eller rent allmänt vistas i naturen är faktorer som måste påverka besluten. Rovdjur som uppträder onormalt eller attackerar tamboskap ska skyddsjagas snabbt och enkelt utan hänsyn till enskilda individers genetiska status. För att återfå acceptansen för vargförvaltningen anser Centerpartiet att vargstammen som ett första etappmål ska begränsas till de 170 individer som riksdagen tidigare angett som ett lägsta numerär. Centerpartiet menar att acceptansen för vargförvaltningen kan förbättras genom att minska antalet vargar i Dalarna och andra områden där koncentrationen är som

störst. Samförvaltning av vargstammen ska ske med Norge. Vildsvin riskerar att kunna bli ett större problem i Dalarna. Stammen måste hållas nere på en låg nivå så Dalarna inte hamnar i samma besvärlig situation som man fått söder om Dalarna.

Centerpartiet vill

- Arbeta för att beslut kring jaktfrågor delegeras från staten till regionerna
- Öka det regionala inflytandet över regler kring jakt
- Skapa en regional förvaltning vid jakt med ett reellt inflytande från berörda
- Minska antalet vargar i Sverige till 170 individer i ett första steg. Det mellansvenska förvaltningsområdet som Dalarna tillhör ska inte härbärgera alla dessa.

Arbetsmarknad

Den demografiska situationen med en åldrande befolkning är både en utmaning och en möjlighet för Dalarna. Det pågår en generationsväxling och det behövs en ökad inflyttning. Kan vi locka människor att komma hit och ta del av allt det positiva som Dalarna erbjuder kommer det att bidra till utveckling och tillväxt.

Grundförutsättningen för jobb och välfärd är att entreprenörer och företagare vill vara verksamma här. Vi ska underlätta för dem och se till att dialogen med kommuner, regionen och statens verksamheter fungerar.

Kompetensförsörjning är den största utmaningen framåt. Där har vuxenutbildningen en viktig roll att spela. Att anpassa utbildningar efter en eller flera arbetsgivares specifika kompetensbehov, är en effektiv väg mot anställning och innebär att både samhället och företagen får sina behov tillgodosedda.

Vi behöver samtidigt göra kraftfulla insatser för att de som står utanför ska komma in på arbetsmarknaden. Många som idag har ett arbete behöver utveckla sin kompetens för att klara framtida krav. Samverkan mellan arbetsgivare och utbildningsaktörer måste stärkas.

Centerpartiet vill

- Införa vårdnära service i alla kommuner för att dels lösa bristen på utbildad personal, dels för att skapa fler arbetstillfällen till dem som saknar utbildning
- Samordna gymnasie- och vuxenutbildningar bland annat genom fjärrundervisning för att nå fler studerande och få fler i arbete
- Utveckla samverkan med arbetsförmedlingen
- Utredda samverkan mellan Dalarnas aktörer kring en samordnad och kvalitetssäkrad vuxenutbildning för bättre kompetensförsörjning.
- Öka kännedomen om jobbspåret som ett sätt att snabbutbilda kompetens inom ett specifikt område i samarbete med ett eller flera företag
- Säkerställa att Arbetsförmedlingen har en likvärdig närvaro i alla länets kommuner

Integration

Det senaste decenniet har invandring varit den största delen av befolkningsökningen i Dalarna. Människor som kan fylla vårt stora behov av arbetskraft. Men då måste vi verkligen se till att de som kommit hit från andra länder kan bli en del av vårt samhälle. Skolans förmåga att möta elever och föräldrar med utomeuropeisk bakgrund måste bli bättre, liksom vår förmåga att lära ut svenska till vuxna invandrare. En stor del i den bristande integration som vi kan se idag beror på avsaknad av naturliga nätverk. Arbetsplatsen och föreningslivet är vägen in i det nya landet. Arbetsgivare och föreningsledare är nyckelpersoner i integrationsarbetet. Vi behöver hjälpas åt att bygga broar. Här har de personer som kan flera språk och förstår olika kulturer en viktig roll. De behöver få mer inflytande.

Centerpartiet vill

- Anpassa språkundervisningen i kombination med praktisk arbetslivserfarenhet så att det går lättare och snabbare att lära sig svenska för dem som kommer till vårt land. Språket är nyckeln in i samhället.
- Stimulera fler arbetsplatser att bidra till att fler får sitt första jobb
- Utveckla nya former av insatser i samarbete med sociala företag i syfte att skapa sysselsättning
- Öka insatserna för att validera fler personer med yrkesutbildning och yrkeserfarenhet för att klara behovet av personal i många olika branscher
- Förbättra företagsrådgivning så att fler personer som invandrat kan starta företag

Digital infrastruktur

Den digitala utvecklingen ger oss så många nya möjligheter. Fler kommer att kunna arbeta hemifrån i större utsträckning. Det innebär dels att det går utmärkt att bo längre bort från arbetsplatserna, dels att det blir lättare att få ihop livspusslet när mer tid kan tillbringas i hemmet. I takt med att vård- och omsorgstjänster utvecklas kommer fler att få hjälp hemma. Att göra inköp och sköta ärenden via Internet innebär ett stort utbud och smidiga lösningar oavsett var du bor. Tillgången till lärare och spetskompetenser inom olika branscher kommer att kunna öka när formerna för digitala möten utvecklas. När allt fler musik-, dans- och teaterföreställningar sänds digitalt kan kulturupplevelser erbjudas på många olika platser. För att detta ska bli verklighet i hela länet måste vi fortsätta bygga ut IT-infrastrukturen. Att ha tillgång till snabbt och säkert bredband, fast eller mobilt är helt nödvändigt för företag att kunna utvecklas och för människor att kunna arbeta och ta del av vård och service.

Vi vill att alla hushåll och arbetsplatser där efterfrågan finns, ska vara uppkopplade senast 2025. Därför måste vi fortsätta att prioritera utbyggnaden av bredband på landsbygden. För att genomföra detta behövs kreativa lösningar som samförläggning av bredbandsinfrastruktur med annan infrastruktur och en mer snabbfotad användning av frekvenser för mobilt bredband.

Centerpartiet vill

- Styra det offentliga stödet för utbyggnad av fibernät så att det möjliggör utbyggnad i hela länet, inte bara där det är kommersiellt bärkraftigt
- Förstärka möjligheterna till service på landsbygden med hjälp av digitala lösningar

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken ska bidra till Dalarnas tillväxt genom att göra det enkelt för människor att resa. Den ska vara ett attraktivt alternativ till fossildrivna bilar och trafikera våra kommuners resecentrum och bytespunkter med järnväg. Vi ska ha ett sammanhållet system där utbudet styrs av efterfrågan, tåg och buss kompletterar varandra och där stråken mellan kommuncentra utgör stommen och bidrar till underlag för landsbygdstrafiken.

Biljettsystemet skall vara enkelt och stimulera till ökat kollektivt resande. Målet är att kollektivtrafikens andel av det motoriserade resandet ska öka. Om det är lätt att åka och byta i kollektivtrafiken kan fler människor pendla till arbete eller studier samtidigt som vardagspusslet fungerar. Vi vill också stimulera nytänkande genom att se till hela resan, från dörr till dörr, och öka resandemöjligheterna genom att synliggöra, samordna och dela befintliga resor och transporter som ännu inte betraktas som kollektivtrafik. Målet är att bygga ut och göra kollektivtrafiken attraktiv. Dock kommer det inte att vara möjligt att tillgodose alla resbehov med kollektivtrafik. Bilen kommer att behövas även i framtiden.

Centerpartiet vill

- Skapa goda pendlingsmöjligheter med kollektivtrafik i hela Dalarna
- Införa ett biljettsystem som är enkelt att förstå och som ökar pendlingsmöjligheterna och stimulerar till ökat resande.
- Zonindelningarna ska vara färre.
- Synliggöra, samordna redan befintliga resor och transporter som idag inte betraktas som kollektivtrafik.

Skolan lägger grunden

Skolan är den allra viktigaste insatsen samhället gör för att ge våra barn och unga goda förutsättningar att leva ett gott liv. Den får inte misslyckas. Varje enskild elev måste få nå sin fulla potential. Var och ens möjligheter och förmåga att utvecklas måste tas tillvara. Då krävs en mångfald av metoder och arbetsformer. Trygghet och studiero är grunden till inläring och till en god hälsa. Det åstadkommer vi i en bra skolmiljö, byggd på en tydlig värdegrund med ett fungerande ledarskap. Arbetsmiljön har också stor betydelse för att kunna rekrytera och behålla duktiga, utbildade lärare.

Det är viktigt att vi kan höja utbildningsnivån. Det gör vi med väl fungerande skolor som ser till att eleverna lyckas. I ett län som vårt behöver vi både små och stora skolor. Skolans organisation och arbetssätt måste kunna anpassas efter de lokala behoven. Planering av skolskjutsar och möjlighet till distansundervisning är viktigt

för att klara hela Dalarnas behov. Det fria skolvalet bidrar också till att fler elever kan få den undervisning de önskar.

Genom ett väl fungerande samarbete mellan kommunerna, med näringslivet och Högskolan Dalarna kan vi erbjuda gymnasieutbildningar och vuxenutbildning med hög kvalitet, som leder till jobb eller högre studier. Gymnasieskolan skall kunna göra eleverna redo för olika yrken såväl som till företagande och entreprenörskap.

Centerpartiet vill

- Säkerställa att alla våra skolor erbjuder en undervisning av hög kvalitet, trygghet och studiero
- Ge förutsättningar så att barngruppernas storlek anpassas efter barnens behov
- Planera för att de yngsta barnen ska ha nära till sin skola
- Stärka ledarskapet i skolan för att kunna rekrytera och behålla behöriga lärare
- Erbjud barn och unga mer rörelse i skolan och på fritiden för att främja folkhälsan.
- Öka samverkan mellan kommuner inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen för att säkerställa kompetensförsörjningen i Dalarna.
- Säkerställa att det finns fler vuxna i skolan som exempelvis socialpedagoger, ungdomskonsulenter och fritidsledare
- Säkerställa en god elevhälsa i grund- och gymnasieskolan med tillgång till sjuksköterska och kurator

Ökad jämställdhet mellan män och kvinnor

Makt, ägande och inflytande är ojämnt fördelat mellan könen och vi har könsrelaterade skillnader i lön och karriär. Vi ser även att det finns skillnad i hälsa och vilken vård som man får tillgång till. Vi vill att Dalarna ska vara ett län där kön inte står i vägen för människors möjligheter att leva sina liv så som de önskar. En avgörande pusselbit är ett mer jämställt familje- och arbetsliv. För att nå dit är en jämställd skola ett viktigt mål. Där flickor i lika hög utsträckning som pojkar är trygga och inte trakasseras sexuellt, där pojkar i lika hög utsträckning som flickor uppnår gymnasiebehörighet och fullföljer sin gymnasieutbildning. En sådan skola kan främja psykisk hälsa och trygghet. Det är också av största vikt att skolan främjar det verkligt fria yrkesvalet, där barn och unga inte begränsas av traditionella könsnormer.

Centerpartiet vill

- Skapa ett Regionalt centrum mot våld i nära relation i samverkan mellan kommunerna, regionen, länsstyrelsen, polisen, rättsväsendet och kvinnojourerna.
- Säkerställa goda arbetsvillkor, god arbetsmiljö och karriärmöjligheter för yrkesgrupper inom den offentliga sektorn, framför allt de som är starkt kvinnodominerade.
- Kvinnojourernas verksamhet ska ges rimliga och långsiktiga villkor att kunna erbjuda skydd för våldsutsatta kvinnor i Dalarna.
- Säkerställa att kvinnor och män, pojkar och flickor, värderas och bemöts av de offentliga verksamheterna på lika villkor såväl inom vården, omsorgen, skolan, socialtjänsten mm som inom kultur-, idrotts- och fritidslivet.

Ett samhälle för alla

Rätten till personlig integritet, varje människas rätt att bli respekterad och känna trygghet är grundläggande i den öppna fria demokratin. Varje individ har rätten att få vara sig själv oavsett kön, födelseland, etnicitet, sexuell identitet, religion, hudfärg eller funktionsnedsättning. Vi måste ständigt ifrågasätta de fördomsfulla och snäva bilder som sprids idag som säger hur du som människa ska vara för att anses vara "normal". Vi ska bygga ett samhälle som är tillgängligt för alla. Personer med funktionsnedsättning måste kunna delta i samhällslivet på lika villkor och ha möjlighet att påverka sin vardag. En viktig del i demokratin är också att majoriteten respekterar de nationella minoriteterna, idag brister detta på vissa punkter i samhället. Genom att stärka deras språk, kultur och historia kan detta förändras.

Centerpartiet vill

- Stärka kunskapen om HBTQ+ inom de offentliga verksamheterna för att säkerställa ett bra och respektfullt bemötande.
- Möjliggöra att utrikes födda lättare ska inkluderas i våra städer och bygder
- Säkerställa att alla människor oavsett funktionsnedsättning ska kunna delta i samhället i enlighet med de nationella målen för funktionshinderpolitiken.
- Säkerställa att personer med funktionsnedsättning har möjlighet att påverka sin vardag.
- Underlätta möjligheten till jobb och studier för personer med funktionsnedsättning.
- Värna lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Trygghet

Oron för våld eller kriminalitet ökar, även om antalet anmälda brott minskar och att risken att drabbas rent statistiskt är liten. Men känslan av utsatthet tilltar när rättsväsendets resurser uppfattas som otillräckliga och det är långt till närmaste tjänstgörande polis. Det är viktigt att vi kan lita på att Polisen kommer till undsättning när brott begås och att förmågan finns att lagföra dem som begår brott.

Känslan av trygghet bygger på att människor känner tillit till varandra och till våra olika samhällsfunktioner. Vi måste hjälpas åt att stärka banden mellan människor och vi måste se till att de grundläggande trygghetssystemen i vårt samhälle fungerar.

Kriminalitet uppstår inte av en slump. Den bottnar i olika former av ohälsa och misslyckanden. Den växer i miljöer där människor har låg tillit och betraktar sig själva stå utanför. Därför måste vi stärka människors tilltro till sig själva och till samhället. Därför måste skolan se till att alla elever känner att de lyckas och alla unga måste få engagera sig i något de upplever som meningsfullt. Särskilt viktigt är att nå de barn och unga som mest behöver stöd.

Brottsförebyggande arbete handlar dels om att sätta tydliga gränser och tidigt visa konsekvenserna av att bryta mot regler, dels om att stoppa unga från att hamna i sammanhang där de riskerar att begå brott. Ska vi lyckas krävs samordnade insatser

i ett tidigt skede. Kommunernas olika verksamheter måste ha ett mycket gott samarbete med Polisen.

Centerpartiet vill

- fokusera på det förebyggande trygghetsarbetet
- stärka det lokala samarbetet mellan skola, socialtjänst, fritidsverksamhet och polis för att tidigt göra insatser och visa konsekvenser av normbrytande beteenden
- bygga upp ett kontinuerligt föräldraskapsstöd som stärker föräldrarna i sitt ansvar att sätta gränser och stödja sina barns positiva utveckling
- ge skolan bättre verktyg att klara sitt kompensatoriska uppdrag så att alla barn får lika goda förutsättningar
- utveckla stöd till idrotts- kultur- och fritidsföreningar som vill engagera socialt utsatta barn och unga
- se till att brottsoffrens perspektiv lyfts både i det brottsförebyggande arbetet och de repressiva insatserna

Stärkt beredskap

Sveriges och Dalarnas förmåga att hantera höjd beredskap behöver stärkas på bred front. En viktig del i det arbetet är att stärka det civila försvaret. Det civila försvaret omfattar hela samhället, där många aktörer måste samverka och arbeta utifrån målet för det civila försvaret. Att skapa ett starkt civilt försvar är därför en process som kommer att behöva fortgå under många år framåt. Verksamheten bedrivs av många olika aktörer; statliga myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och frivilligorganisationer. Återuppbyggnaden av det civila försvaret kommer att behöva intensifieras och stärkas. Förmågan att hantera fredstida kriser i samhället ger också en grundläggande uthållighet och förmåga att hantera krigssituationer. Samtidigt stärker utvecklingen av det civila försvaret också samhällets förmåga att hantera svåra påfrestningar i fredstid. Krisberedskapen och det civila försvaret bör därmed ses som ömsesidigt förstärkande.

Den svenska försörjningsberedskapen måste utvecklas. De gröna näringarna och övrigt näringsliv bör i ökad utsträckning involveras i arbetet med att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna. Motståndskraften inom hälso-sjukvård, livsmedelsförsörjning, dricksvatten, transporter, energiförsörjning samt elektroniska kommunikationer måste stärkas.

Region Dalarna och Dalarnas kommuner är och kommer att bli allt mer involverade i arbete med civilförsvaret och förmågan att bygga motståndskraft. Att upphandla mat från lokala bönder är ett steg i att öka självförsörjningsgraden av livsmedel och därmed motståndskraften. Att öka biodrivmedelsproduktionen och minska beroendet av fossila bränslen är ett annat sätt. Att säkerställa vattenförsörjningen är ett mycket viktigt kommunalt ansvar. Listan kan göras lång.

Centerpartiet vill

- Utöka samverkan för att stärka civilförsvaret
- Upphandla mat från lokala bönder för att öka självförsörjningsgraden av livsmedel
- Öka biodrivmedelsproduktionen
- Minska beroendet av fossila bränslen
- Säkerställa vattenförsörjningen

Grön regional tillväxt

I Dalarna har vi mycket att vinna på en snabb och kraftfull grön omställning. Det kan sänka utsläppen, förbättra ekonomin, skapa nya jobb och ge nya möjligheter för att arbeta, bo och leva såväl på landsbygden som i våra städer.

Framtidens industri och näringsliv

Dalarna är ett framstående industrilän. Här finns världsledande företag som på olika sätt kommer att ha en framträdande roll i utvecklingen av klimatsmarta produkter och tekniker. Det är av yttersta vikt att vi kan säkra dessa företags behov av kompetens och infrastruktur. Genom att erbjuda arenor för samarbete och innovation ökar vi möjligheterna att stärka vår position inom framtidens industri.

Exportindustrin har starka rötter i Dalarna och har stor betydelse för såväl Sveriges som Dalarnas välbefinnande. Inflödet av exportintäkter bidrar till vår köpkraft och möjliggör inhemsk konsumtion och utveckling. För att industrin ska stå stark måste den vara internationellt konkurrenskraftig. Det ställer krav på innovationsförmåga, utveckling och allt effektivare produktion. Då krävs bland annat tillgång till rätt kompetens, säker elförsörjning, digital infrastruktur liksom infrastruktur för arbetspendling och godstransporter. Den regionala utvecklingspolitiken är av stor betydelse för att framtidens gröna industri ska kunna växa och utvecklas i Dalarna.

Centerpartiet vill

- Öka infrastrukturbudgeten till Dalarna så att den motsvarar befolkningens och industrins storlek.
- Ta ett helhetsperspektiv på kommunala och regionala tillståndprocesser för att effektivt hantera industrins och samhällets utveckling.
- Göra Dalarna känt för att erbjuda kompetent personal till industrins gröna omställning
- Tillsammans med berörda aktörer utveckla skräddarsydda utbildningar
- Ta tillvara de små företagens kompetens och kapacitet i utformningen av offentlig upphandling
- Utveckla starka miljöer för innovation som stöder samhällets, näringslivets och industrins behov av att utvecklas och konkurrera i en föränderlig omvärld
- Verka för att gemensamt stärka Högskolan Dalarnas attraktivitet och ställning som centrum för forskning och utbildning i konkurrens med andra lärosäten
- Möjliggöra industrins och det övriga samhällets ökande elektrifiering genom att regionalt och i samverkan med kommunerna säkerställa ökad produktion av främst förnyelsebar el och infrastruktur för stabil elförsörjning

Fossilfria transporter och biobränsle

Dalarna är ett stort län som i hög grad bidrar till Sveriges tillväxt, framför allt genom vår export- och besöksnäring. Båda dessa näringar är beroende av fungerande och

hållbara transporter. I skogslänet Dalarna finns resurser som kan omvandlas till fossilfria bränslen. Bioenergi produceras av avfall och restprodukter från hushåll, pappers- och massatillverkning, skogs- och jordbruk. Det ger jobb, inkomster och ökad försörjningstrygghet. I Dalarna ska vi utveckla anläggningar för biogas och vätgas som kan förvandla restprodukter till fossilfritt bränsle.

Med rätt satsningar på infrastruktur för biodrivmedel, laddstolpar för elbilar, elflyg och järnväg kan vi få till de ökade transporter som behövs samtidigt som utsläppen minskar.

Centerpartiet vill

- Möta samhällets omställning till fossilfria transporter genom att offensivt utveckla produktion och infrastruktur för nya drivmedel
- Stimulera energieffektiviseringen av industri, transporter och bostäder. Den billigaste energin är den som inte förbrukas.
- Säkerställa att alla delar av länet kan bidra i omställningen efter förmåga och resurser
- Göra järnvägen användbar för snabba personresor och för gods - på Dalabanan, Inlandsbanan, Västerdalsbanan och Bergslagsbanan.
- Medverka till att flyget blir fossilfritt.
- Utveckla Dalarna som föregångare för produktion av klimatsmart bränsle till fordon, oavsett om det är el, gas eller ersättning till bensin och diesel

Skogen som klimatresurs

Vi behöver öka tillväxten i skogen. Träråvara kan ersätta fossila råvaror och gör på det viset stor nytta för klimatet. Vi ska fortsätta på den framgångsrika väg där tillväxt och brukande i skogen kombineras med stor hänsyn till den biologiska mångfalden. För att lyckas måste vi skapa goda villkor för företagande i skogssektorn.

Äganderätten måste stärkas. Frivillighet vid formellt skydd på markägarens initiativ ska vara huvudspåret. Om skog måste skyddas så bör man använda metoder där ägandet ligger kvar hos skogsägaren. Skog är inte bara en kapitalplacering. Många skogsägare har starka band till sina skogar som vårdats i generationer och som är tänkt att lämnas vidare till nästa generation.

Vi behöver komma till rätta med den ägosplittring av skog och mark som hindrar ett väl fungerande skogsbruk och jordbruk i Dalarna.

Lantmäteriet måste reformeras. Myndigheten har trots digitalisering långa handläggningstiderna och kostnaderna är för höga. Centerpartiet tycker att det måste bli enklare för en kommun eller flera kommuner att gå samman och bilda ett kommunalt lantmäteri. Detta finns på andra platser i Sverige.

Centerpartiet vill

- Stödja utvecklingen att förädla skogsråvaran till nya material att ersätta fossila produkter.
- Utveckla möjligheterna att återanvända trä

- Värna de många skogsägare i Dalarna som tar ett ansvar för sitt skogsbruk och miljön och se till att staten och dess myndigheter ska arbeta i samförstånd med skogsägare.
- Stimulera initiativ återvätning av utdikad torvmark för att minska koldioxidutsläppen och gynna den biologiska mångfalden

Öka byggandet i trä

Genom att använda mer trä och mindre betong minskas utsläppen av växthusgaser. Dalarna har gott om både skog och tradition av att bygga i trä. Vi har förutsättningar att utveckla träbyggandet med modern teknik och återanvändning av gammal kunskap om livscykelperspektiv på byggande. Om vi kan få till ett väl förankrat samarbete mellan länets kommuner, skogsföretag, byggföretag, forskning och utbildningsaktörer finns det stora möjligheter för Dalarna att utvecklas till ett centrum för miljövänligt byggande med skogen och träråvaran som bas. Det skulle få positiv inverkan på miljö, sysselsättning och ekonomi.

Centerpartiet vill

- Upprätta ett program för ökat byggande i trä i där regionen, kommuner och allmännyttan jobbar mot samma mål och stärker klimatarbetet, jobben och näringslivet i Dalarna.
- Påverka politiken på EU-nivå så att den stimulerar byggande i trä

Jordbruket i Dalarna måste få möjlighet att utvecklas

Det är viktigt att de politiska besluten säkerställer att åkermarken bevaras.

Jordbruket bidrar till att binda koldioxid.

Den lokalt producerade maten har stor betydelse. När vi handlar närodlat minskar vi transporterna, det är bra för miljön. Vi säkerställer ett fortsatt jordbruk med odling och betande djur som ger oss biologisk mångfald och öppna landskap. Ur beredskapssynpunkt är det viktigt att ha en hög självförsörjandegrad av livsmedel. Med en genomtänkt upphandling kan kommuner och region göra det möjligt för lokala producenter att leverera sina varor. Lantbruk och förädling av matvaror ger arbetstillfällen. Genom samverkan mellan branschen, forskning och utbildning kan vi säkra kompetensförsörjningen, stimulera nyskapande samt öka både lönsamheten och den ekologiska hållbarheten.

Centerpartiet vill

- Ge Dalarnas lantbruk en tydligare roll i samhällsplaneringen och bättre villkor för produktion genom att ta med möjligheten till att producera livsmedel i de kommunala översiktsplanerna.
- Värna åkermarken som är en ändlig resurs
- Stimulera Dalarnas jordbruk att höja Sveriges självförsörjningsgrad med hållbara livsmedel.

- Utveckla kommunala distributionscentraler för att möjliggöra att lokala matproducenter kan leverera till kommunala kök.
- Öka rådgivning och stöttning till mark- och skogsägare i samband med omarrondering för att komma till rätta med ägosplittringen, som försvårar för dem att kunna bedriva ett rationellt skogs- och jordbruk

Gröna näringarna är viktiga för besöksnäringen

Mycket av det vi uppskattar i naturen idag är resultatet av människans långvariga brukande av marken. Kulturlandskap har stor betydelse för människors identitet. Biologisk mångfald och miljöer som människor trivs i förutsätter många gånger ett aktivt och ansvarsfullt brukande. Det gäller både odlingslandskapet och skogen. Våra besökare trivs i de välskötta skogar och öppna landskap som vi kan erbjuda i vårt län. Turisters intresse för lokalt producerad mat ökar. Det finns en förväntan att restauranger ska kunna erbjuda lokala specialdieter tillverkade av lokala råvaror. Länets kommuner ska genom det gemensamma bolaget Visit Dalarna skapa bästa tänkbara förutsättningar för tillväxt och utveckling för besöksnäringen i Dalarna.

Centerpartiet vill

- Tydliggöra att de gröna näringarna är viktiga för Dalarnas attraktivitet genom det öppna landskapet och bevarandet av kulturlandskapet.
- Öka kommunernas engagemang i det gemensamma bolaget Visit Dalarna
- Driva på för att möjliggöra gårdsförsäljning av alkohol då det är ytterligare ett ben att stå på för landsbygden och är attraktivt för besöksnäringen.
- Bidra till att utveckla besöksnäringen i Dalarna i samspel med lantbruk och kultur i hållbar riktning. Kommersiell upplevelseturism i Dalarna är positivt men den måste ske med markägares tillåtelse.

Nära vård och omsorg

Hälso- och sjukvård är ett komplext system där i princip alla delar påverkar varandra. En väl utbyggd nära vård utgör basen och ska klara av de behov av hälso- och sjukvård som är vanligast och som vi behöver ofta. Då krävs också en fysisk närhet, generösa öppettider och hög kompetens. Det ska vara enkelt att söka hjälp och få behandling i tid för såväl fysiska som psykiska lättare och medelsvåra åkommor. En tidig upptäckt cancer kan ha större möjlighet att botas och bli frisk ifrån. Det är ett exempel på hur viktig den nära vården är för att kunna upptäcka i tid och snabbt kunna remittera till den specialiserade vården som sker på sjukhus.

I takt med att utvecklingen gör det möjligt att utföra fler undersökningar och behandlingar utanför sjukhus så ska den vården flyttas till den nära vården. Sjukhusen blir specialiserade på de akuta, mer komplexa och de mer sällsynta vårdbehoven. Dalarnas fem sjukhus har alla ett uppdrag för både sitt närområde och specialiteter för hela Dalarnas behov. Alla sjukhus kan inte ha exakt samma uppdrag, det är varken möjligt eller önskvärt. Men alla utgör en viktig pusselbit i att hålla en hög nivå på den specialiserade vården i Dalarna.

För den högspecialiserade vården krävs större samverkan med andra hälso- och sjukvårdshuvudmän såväl regionalt som nationellt och internationellt. Dalarnas befolkning ska kunna lita på hälso- och sjukvården i alla lägen och att den vård som erbjuds, nära eller längre bort, håller absolut högsta kvalitet. Därför kan den som drabbas av mer sällsynta sjukdomar få resa längre för vård och behandling.

Centerpartiet vill

- Säkerställa att alla patienter ska få ett gott, värdigt och respektfullt bemötande i vården.
- Införa ett listningssystem till primärvården som ger ökad valfrihet genom att fler vårdcentraler kan etablera sig på mindre orter
- Stärka vårdcentralen som den naturligt nära och enkla vägen att få hjälp när du behöver
- Inrätta förlossning och BB i Mora om barnets och mammans säkerhet kan säkerställas
- Utredda förutsättningar för födande kvinnor (med närstående) boende långt från förlossningsavdelningen i Falun att få en god trygghet och hög medicinsk säkerhet inför och i samband med förlossning.
- Förstärka mödrahälsovården, förlossningsvården och eftervården genom bättre kontinuitet i vårdkedjan
- Införa fast läkarkontakt inom äldreomsorgen
- Utveckla lasaretten i Dalarna så att var och ett har en särskild specialistkompetens som tjänar hela Dalarnas befolkning. Utvecklingen av ett geriatriskt center på Ludvika lasarett är ett exempel.
- Ta krafttag för att skapa en mer jämställd vård.

- Fortsatt stödja implementeringen av standardiserade vårdförlopp för en ökad vårdkvalitet.
- Underlätta informationsutbyte genom samverkan i team där regionen och kommunen samverkar, t ex mobila team, där vi eftersträvar sammanhållen journalföring.
- Skapa enklare kontaktvägar inom vården, t ex för dialog om patienter mellan distriktsläkaren i primärvården och den behandlande läkaren på sjukhusets specialistmottagning istället för att skicka remisser fram och tillbaka. Då undviks onödig väntan och byråkrati.
- Fortsätta arbeta med att korta uttryckningstiderna och öka överlevnaden vid akut sjukdom och olycka genom att bland annat involvera kommunernas hemtjänst/hemsjukvård i verksamheten i väntan på ambulans.
- Se till att de fastställda vårdplatser som finns upprätthålls med rätt bemanning och används till rätt vårdbehov.
- Fortsätta minska beroendet av hyrläkare
- Förbättra tillgängligheten till tandvård, fram för allt där det idag inte fungerar.
- Göra förebyggande insatser inom barn- och ungdomsvården.

Långsiktigt hållbara arbetsplatser

Centerpartiet ser gärna fler entreprenörer inom hälso- och sjukvården, men merparten av den offentliga vården kommer med stor sannolikhet fortsatt drivas i egen regi. Att kunna rekrytera och behålla kompetenta och engagerade medarbetare blir därför en av regionens kärnuppgifter. Hälso- och sjukvård är en starkt kvinnodominerad bransch där de flesta yrken kräver en högre utbildning. Attraktiva och intressanta arbetsuppgifter är viktiga likväl som att själv kunna påverka sin arbetsmiljö och att kunna utvecklas. Regionen är en av Dalarnas största arbetsgivare som erbjuder karriärmöjligheter och bra villkor för sina anställda.

Centerpartiet vill

- Ge chefer och ledare bra förutsättningar att verka inom vården. Ett mål ska sättas om att det maximalt ska vara 25 medarbetare per chef i vården.
- Stärka och se över ledarskapsutbildningen kontinuerligt
- Bygga ut med ett "talangprogram" för blivande chefer.
- Sätta målet att samtliga chefer ska delta i chefs- och ledarskapsprogrammet
- Satsa på undersköterskeyrket genom att införa en standardiserad grund- och specialistutbildning, samt betald vidareutbildning för den som vill specialisera sig.
- Växla upp satsningar på medarbetarna inom vård och omsorg genom fler karriärtjänster - även för undersköterskor
- Införa ett kompetenslyft både för chefer och medarbetare
- Införa en kompetensutvecklingsgaranti
- Bättre ta tillvara äldre medarbetares kompetens och erfarenhet då det är en viktig tillgång vid inskolning av nya medarbetare.
- Införa friskvård på jobbet – som alternativ till friskvårdsbidrag.
- Säkerställa en jämställd konkurrenskraftig lönebildning.
- Se över rekryteringsprocessen och kvalitetssäkra tillsättning av högre chefer.

- Inrätta fler utbildningstjänster för t.ex. röntgensjuksköterska och biomedicinsk analytiker.
- Se över om övergången mellan studier och yrkesliv kan underlättas genom en bättre yrkesintroduktion och handledning för nyutexaminerade.
- Arbeta för att skapa hälsosamma arbetstider, attraktiv lön och specialistutbildning som en del av anställningen. Medarbetarna ska inte tvingas jobba snabbare eller hoppa över semestern för att lösa kompetensförsörjningen.
- Se över möjligheten att erbjuda den nyexaminerade barnmorskan ett kliniskt basår, vilket skulle möjliggöra att ta tillvara barnmorskans nya kunskaper i verksamheten och där handledning ingår

Familjecentraler

På en Familjecentral samlas den verksamhet som blivande föräldrar, små barn och deras familjer behöver kontakt med före under och efter barnets födelse. Det är verksamheter både från kommunen och regionens hälso- och sjukvård.

Familjecentralen blir "en dörr in" för den nyblivna familjen och har hög kompetens att hantera såväl hälso- och sjukvård som sociala frågeställningar. Den öppna förskolan utgör mötesplatsen dit nyblivna föräldrar kan gå med sina små barn och erbjuder ett socialt sammanhang som vi vet är så viktigt. Förutom en öppen förskola ingår kommunens förebyggande socialtjänst i form av familjeteam eller liknande, samt regionens mödra- och barnhälsövårdsmottagning. Målet är att det ska finnas minst en Familjecentral i varje kommun i Dalarna.

Centerpartiet vill

- Etablera minst en familjecentral i varje kommun.
- Inrätta ett sammanhållet regionalt kansli för utveckling och samordning
- Inrätta en samordnartjänst på varje Familjecentral som finansieras 50/50 regionen och respektive kommun.
- Utöka familjecentralerna med första linjens Barn- och ungdomspsykiatri
- Höja mininivån vad gäller öppettider på öppna förskolan för att fler ska kunna delta i verksamheten

Främja hälsa

Många sjukdomar och hälsoproblem kan förebyggas. Alla har ett egenansvar för sin hälsa, men hälso- och sjukvården har också ett ansvar och idag har vi flera undersökningar, screening- och vaccinationsprogram som hälso- och sjukvården och tandvården erbjuder alla i dessa patientgrupper. Den viktigaste faktorn att leva ett långt och lyckligt liv är så vitt vi vet idag en lyckad skolgång. Vi kan idag se stora skillnader mellan socioekonomiska grupper och att en god hälsa ofta är förknippad med en stark socioekonomisk status. Samtidigt som medellivslängden ökar i befolkningen i stort så minskar den hos utrikes födda kvinnor! Det förebyggande hälsoarbetet är därför både ett enskilt ansvar och ett stort ansvar för samhället. Vi

kan inte acceptera att vissa halkar efter, därför är det särskilt viktigt att se till att de förebyggande insatser som samhället erbjuder också kommer alla till del.

Centerpartiet vill

- Erbjudna alla personer som är 70 eller äldre ett hälsosamtal som ska utmynna i en hälsoplan som är återkommande och uppföljande.
- Bygga ut hälsosamtalen succesivt så att de erbjudas till fler åldersgrupper, i syfte att förebygga ohälsa och upptäcka eventuell sjukdom i tidigt skede.
- Införa screening/OPT för att tidigt upptäcka bröstcancer, prostatacancer etc och andra allvarliga sjukdomar.
- Arbeta systematiskt och strukturerat inriktat mot undvikbara livsstilssjukdomar för att förebygga olika slag av ohälsa.
- Utveckla en samlad barn- och ungdomshälsa där elevhälsan, ungdomsmottagningen och socialtjänsten samverkar för att skapa "en-dörr-in" som tar vid för unga där Familjecentralen slutar
- Ge stöd i olika former till anhöriga som vårdar sjuka, äldre och personer med funktionsnedsättning.
- Erbjudna patienter med psykisk ohälsa möjligheter till grön rehabilitering, så som utevistelse i skog och mark, lätt motion och samt stöd att ta sig ut.

Digitalisering

Hälso- och sjukvården blir alltmer digitaliserad. Det innebär både utmaningar och möjligheter. Digital teknik kan bidra till att tillgängliggöra tjänster på ett helt annat sätt än tidigare och gör på så sätt att vården kommer närmare för många fler patienter. Utmaningen ligger i att tjänsterna också måste svara upp emot säkerhetskrav för att skydda personuppgifter och den personliga integriteten. De måste också upplevas så pass effektiva och relevanta att de bidrar till att höja kvaliteten och tillgängligheten i vården.

Centerpartiet vill

- Vidareutveckla den digitala vården så den täcker fler områden i syfte att korta vårdköer och göra vården mer tillgänglig oavsett var man bor. Alla vårdcentraler ska erbjuda både digital och fysisk vård.
- Bygga ut digitala/virtuella vådrum med möjlighet till provtagning
- Bygga ut den digitala vårdappen "Min vård" med fler tjänster för att underlätta patientens väg i vården. Appen behöver göras mer användarvänlig och enkel att hantera för den vårdsökande
- Göra det möjligt att boka och boka om/av sin tid via webb/app på alla vårdens mottagningar.
- Öka patienternas möjlighet till egenansvar, egenvård och inflytande över planering och genomförande av vård. Med hjälp av ny teknik kan patienten göra mycket själv hemma.
- Frigöra resurser för dem som inte har förutsättningar till egenansvar.

Äldres hälsa

Allt fler lever längre i Dalarna, vilket är en enastående utveckling. Seniorers livserfarenhet, kompetens och engagemang är en stor tillgång för hela samhället. Med ett längre liv ökar behovet av såväl generell hälsovård som specifik hälsovård kopplat till åldrandet. Det finns omfattande kunskap kring vilka åtgärder som främjar äldres hälsa, men här begränsas dock resultaten av bristande samordning. Det behövs ett samlat program för äldres hälsa med förebyggande insatser så som återkommande hälsosamtal, kostnadsfria vaccinationer samt insatser för att förhindra våld och övergrepp på äldre.

Centerpartiet vill

- Driva på för ett nationellt äldrehälsovårdsprogram, för äldres hälsa med förebyggande insatser så som återkommande hälsosamtal, kostnadsfria vaccinationer samt insatser för att förhindra våld och övergrepp på äldre
- Uppmuntra och stödja satsningar på kultur till äldre och inom vård och omsorg
- Utveckla dans som rehabiliterande insats för patienter med Parkinson, psykisk ohälsa, stroke med flera.

Nära vård och omsorg på äldres villkor

Primärvården är navet i hälso- och sjukvården. Där tas den första kontakten när problem uppstår som inte kan hjälpas med egenvård. Tillgängligheten till en god och nära vård är avgörande och måste stärkas. Väntetiderna måste sänkas och kontaktvägarna anpassas efter människors behov och förutsättningar.

Nära vård med fasta vårdkontakter skapar trygghet och ger säkrare vård. Det uppskattas av såväl vårdtagare och anhöriga som vårdpersonal. En viktig del i den nära vården är mobila team med läkare och sjuksköterska som gör bedömningar i hemmet hos de patienter som inte kan eller vill ta sig till vårdcentral eller akuten. De mobila teamen är en betydelsefull del i utvecklingen av en bättre och mer flexibel vård för äldre och multisjuka i sina hemmiljöer. Den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen måste stärkas. Geriatrisk kompetens måste finnas tillgänglig i alla kommuner.

Centerpartiet vill

- Skapa tillgång till medicinskt ansvarig läkare (MAL) i alla kommuner genom samverkan med regionen
- Inrätta mobila team, där regionen och kommunen samverkar kring den äldre i alla kommuner.
- Erbjud alla en fast läkarkontakt i primärvården.
- Ge möjligheten att välja vård- och omsorgsboende eller vem som utför hemtjänstinsatserna.
- Öka kontinuiteten i hemtjänsten. Ett långsiktigt mål är maximalt 10 medarbetare per hemtjänsttagare.

- Kräva utbildning för omsorg och omvårdnad för anställning i äldreomsorg. Innan 2030 ska alla som arbetar med omvårdnad i svensk äldreomsorg minst ha en undersköterskeutbildning.
- Öka användandet av digital teknik som en del av att möta upp framtidens kompetensbehov
- Tillse att det finns fasta sjuksköterskor knutna till särskilda boenden, samt tillgång till sjuksköterskekompetens dygnet runt.
- Främja aptit, matglädje och nutrition genom att inrätta en Nutritionsansvarig dietist (NAD).
- Förebygga undernäring och främja hälsa och läkning genom att i högre grad anpassa måltider i vården utifrån individers behov och önskemål.
- Erbjuder alla äldre i hemtjänsten en fast omsorgskontakt som bör ha minst undersköterskekompetens.
- Tillse att tillgång till syrgas finns inom äldreomsorgen.
- Öka tillgången till Närsjukvårdsplatser där det är långt till sjukhus.

Ungas psykiska ohälsa

Psykisk ohälsa bland barn och unga är ett växande problem. Tidig upptäckt av barn och ungdomar som är i behov av stöd är en förutsättning för att kunna förebygga psykisk ohälsa och ett framtida utanförskap.

Suicid är idag cirka fem gånger vanligare än dödsfall i trafiken och det är även den vanligaste dödsorsaken bland unga. Bland unga personer som identifierar sig som homo-, bi-, transsexuella och queer (HBTQ+) är riskerna för ohälsa ännu större. Vi måste kraftsamla för att vända utvecklingen. Människors kunskaper och medvetenhet om psykisk ohälsa måste stärkas. Då ökar möjligheten att se behoven och hitta hjälpen.

En viktig grund är att det i varje kommun finns samordnade tidiga insatser. Skolan, sjukvården och socialtjänsten måste skapa ett väl fungerande samarbete där berörda barn och unga och deras vårdnadshavare känner tillit och trygghet. En stärkt och mer tillgänglig elevhälsa är av yttersta vikt. Där ska unga med psykisk ohälsa få hjälp i ett tidigt skede. Hälsokontroller måste i större omfattning riktas mot den psykiska hälsan. Olika former av mobila team kan utvecklas. Genom ett utvecklat samarbete mellan Elevhälsan och Barn- och Ungdomspsykiatri kan vi använda resurserna på ett klokt sätt.

Centerpartiet vill

- Gör psykiska hälsokontroller i skolan obligatoriska
- Utreda möjligheten att införa mobila team inom Ungdomsmottagning och Barn- och ungdomspsykiatri som kan finnas på orter som idag saknar tillgång till samtalsstöd och vård för psykisk ohälsa.
- Öka tillgången till ungdomsmottagningar i hela länet genom ökad grundbemanning och sommaröppet
- Stärka kommunikationsvägarna mellan skolan, socialtjänsten och Barn- och ungdomspsykiatri för att underlätta för skolan att larma vid misstänkta fall av

psykisk ohälsa och oroväckande familjesituationer, även relaterat till hedersrelaterat våld och förtryck.

- Höja standarden på sex- och samlevnadsundervisningen i skolan genom bättre fortbildning av lärare och personal i skolan.
- Fortsätta utbilda lärare såväl som elever inom identitet och HBTQ+ för att stötta, förebygga och lättare fånga upp fall av psykisk ohälsa
- Fortsätta arbetet i regionen och kommunerna med "Rörelsesatsning i skolan"
- Fortsätta det länsövergripande strategiarbete utifrån den enkät som genomförs i årskurs 8 och årskurs 2 på gymnasiet och utveckla former för ungas inflytande.

En hoppfull väg framåt

Centerpartiet är en självständig, grön, liberal politisk kraft i mitten av svensk politik. Vi presenterar konkreta förslag som ger förutsättningar för en grön ekonomi, för fler företag och jobb, ett tryggare samhälle och en vård och omsorg av hög kvalité. För oss är människors delaktighet och inflytande det allra viktigaste för att skapa en hoppfull väg framåt.